

تأسیس
از مجیدی غفر
صاحب‌منازل: هارند ماموریان: ازبیر

"TACHINK"
JOURNAL ARMÉNIEN
QUOTIDIEN POLITIQUE & LITTÉRAIRE
Imprimerie Mamourian
SMYRNE

ԻՕ ՓԱՐԱ

ԴԱՇԻՆԲ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԲՈՒԺԱՆՈՐԴԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

	ՏՐԳ.	ՎԵՑ.	ԵՌ.
ԻԶՄԻՐ	80	40	20 ԳՐԶ
ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԳՈՒՄԱՆ	80	40	ԳՐԶ.
ԱՐՏՍՍԱՆՆԱԿԱՆ	25	13	ԳՐ.

Նախկին պետ և ուղղիչ «ԳԱՇԻՆԲ»-ի
Իմպրիմատոր
Rédaction du journal Arménien
«TACHINK» — Smyrne

Ձի հրատարակումը ձեռագրերը չեն վերադարձվում

ԻՕ ՓԱՐԱ

ԱԶԳԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

Տարիներ առաջ Արսասանականի մեջ գրումս այս էջերը մեր ընթերցողներուն ուշադիր խորհրդածութեան կը յանձնենք, ու ինչո՞ք պարտաւարձ մեկի աւելի կեանքուն համար որոնք թելադրական ու բացարձակ ըլլաւ մը կ'անդրադարձնեն մեր հերկայ ազգային իրականութեան տրոխներուն վրայ: (Ծ. Խ.)

Ս.

Բանդու՞մ, քանդու՞մ, քանդու՞մ... Մեր ազգային գոյութեան վերջին քառորդ զարու ժամանակաշրջանին վրայ յետադարձ նայածք մը ուրիշ բան չի կրնար հաստատել:

Բանդու՞մ. — Բայց ո՞չ այն քանդու՞մը, որ դուրսէն կուգայ, և զոր բռնութեան ու չարիքի չզկայազներ ուժերը կ'իրազերեն իր իրաւունքներուն պատկոյը և անոնց տիրացումն մարտող ցեղի մը կեանքին մէջ:

Ասկա քանդու՞մ չէ՞, այլ ինքնաբանդու՞մ:

Եւ ի՞նչ չըսեն մեզի. «Յեղափոխութեան քանդու՞մ, որ անհրաժեշտ է նպատակեան կատարման հոգի հարկելու, պատրաստելու համար: Աւ բնական էր որ մենք Բանդու՞մն սերունդը պիտի բլայնէինք»...

Դիւրին առարկութիւն կամ ինքնաբանդու՞մ:

Մենք քանդու՞մն սերունդը չեղանք, այլ ինքնաբանդու՞մն: Մենք զեռ մէկ հասն իսկ չի քանդելէնք մեր ազգային ազատագրութեան արդիւնք բռնութեան պատուարներէն: Ինչ կ'ըսենք, մենք ո՞չ միայն զեռ հասն մը չի կրցանք զրաւել ու քանդել Բանդու՞մն ամբողջութեամբ, այլ մեր ձա՞մբուն վրայ ցցուող ու մեր ընթացքը խախտող Սորիսթեան վաղըն. ջախք խախտող պատերն անդամ տաւ պաղկ-խորտակելու ատաքինութիւնը չունեցանք: Տաճիկ Բոնութեան միջոց պարտուած, ջախքախտուած, Հայ Սորիսթեան զէն գոնէ յաղթանակ մը չի տարինք քանդու՞մն:

Մենք չի չարունակեցինք մեր նախորդներուն ու անդադարներուն սկսած իսկապէս փրկարար քանդու՞մի գործը: Մենք չի կուտեցանք մեր ազգային գոյութեանը զիջողապատող նիւսարի դուրս թիւններուն զէն: Մենք չի քանդելէնք զին ու փռած չէնք նախապաշարունակութեան, սուտերուն, կեղծիքներուն ու անպատեթիւններուն: Մենք չի մարտադրողները ցեղին հոգին իր սորիսթեան անդ կեղտերէն, ու չի բացելք անոր առջև մարտը ու սորիսթեան հորիզոնները ճշմարտութեան հաւատքին, իրաւունքին ու պարտականութեան ուղիղ գիտակցութեան և արդարութեան ու ազատասիրութեան վախ՛ ու ստեղծագործ իտեղներուն:

Ո՛ր է մեր փրկարար քանդու՞մը:

Մեր փրկարար քանդու՞մը մեր Հայ բնիքին սահմաններէն ներս չի փնտռենք զայն, Հոն չեղաւ մեր գործը: Հոն մեր օճախները քանդողներուն գործը միայն զիջողապատող, ու մեր տուած հարկը հազարաւոր զոհներուն համար զեռ կեանք մը չի տուինք՝ մեր զանապետներէն զէն մէկ հատին կեանքն առնելով...

Արտասահմանն եղաւ մեր հանրային յեղափոխական քանդագործութեան անսահման դաշտը: Եւ Արտասահմանի մէջ է որ աւելի անդարմանելիորէն քանդուցանաւ հայրենի Հայութիւնը: Այս քանդու՞մը, այո՛, հարկ ու սորիսթ իրազորութեան տակ աղէտաւոր եղաւ ցարդ իր անդադարձ, անսխալեան ու անխուսափելի հետեանքներով: Երբեք ճշմարտութեան կոյտեղութեան վրայ:

Ասկա քանդու՞մն էր, քանդու՞մն համար:

Որքան քանդու՞մն էր, քանդու՞մն էր իրականութեան իրականութեան, անհրաժեշտ ու նեղմիտ «փառիչ»ութեան, անհատական փառամոլութեան ու հաւաքական անգիտակցութեան, կուտակական կուտակչութեան ու խանութագրութեան, խանկաղին ուժերուն անխնայ փնտջում ու երկատարող կորուստներուն տարածման վառումը, իրերահաւաքած քանդու՞մն էր ու իրերազու անաքանդութեան, զոհողութեաններու մասնում ու փառամոլութեաններու մասնում, հանրային անարդարացում, եղբայրասպան ստեղծութեան, կեղծիքի, սո՛քի, զեղծում, դաւադրութեան, դաժնակցութեան, լքում, յուսահատութեան: Ահա՛ խոտացած հայութեան իրականութեան մեր տաննակ տարիներու հանրային յեղափոխական քանդագործութեան:

Արտասահմանն մէկ քանի կողմացեալ օրինակներ, անձնագործութեան մէկ քանի հոյակապ մէկեր կամ խոյանքներ կրնան միմէ մոռցնել, և աւելի ուժեղորէն ի յայտ չեն բերեր այս պատկերին զմեր զակ իրականութեանը:

Աւ զիտե՛լ թէ տակաւին կը գտնուին մարդիկ ու չարքեր որ՝ այս քանդու՞մի ահաւոր արդիւնքին առջև՝ զեռ իրենց պատկանած զրօշնարով պարծնելու սիրտ ունին...

Դրօշները վա՛ր զրէք, անոնք ամենքն ալ ցեխտուած են և անոնց ամենուն ալ վրայ սրբապղծուած է հերոսներու օրինակը:

Յեղափոխութիւնը տարբարեւման ընթացքում ու ազգաւորութեան հրէշաւոր մեքենայ մըն է զարձակ՝ կոմիսար մինչև Ամերիկա: Անոր նախնական անուամբ, անոր խորհրդաւոր ստեղծելն առկա թողարտուած են ամէն փառութեան լամպն բռնաբարում, ամէն կոյտեղութեան, ամէն «սփիւղ» ու սողունութեան: Աւ զուգ կը զարմանաք, թէ իրենք զիրենք ճշմարիտ հայրենասիրներ զուսնող մարդիկ—որոնց անկեղծութիւնը միշտ կատակի տակ զրնեւաւ իրաւունքը չունիք—չեն ի գար խառնուիլ ձեզի ու հետեւիլ մեր տխուր քաջկոտորներուն ու խեղաքար զանալի-մոմներուն: Ընդունելով հանդերձ՝ թէ կուտեղ ներստեղծութեան անմասն չըլլան յեղափոխական զոհաբերութեաններու համար շատերու կողմէ ցոյց տուած անյոժարութեանները, ասկայն ինչ հմայք թողուցեր են Յեղափոխութեան վրայ նոյնիսկ իր ամենաթուշտ անոնցանները, որպէսզի իրաւունքն ունենային ուրիշներու մասին խոտապահանջ ըլլալու, իրենց հաւատալ ու փառահիլ մերժողները մեղադրելու լամբաստանելու: Որ քիչ թէ շատ նորացած ու աղետալան հոգիի տէր մարդը, անպատմէ մէջը գտնուած ու կերպով մը վարժուած, բռնուած չըլլալով, պիտի փորձուէր պիտի կրնար վարկեան մը իսկ ապրել ու չնչիլ Յեղափոխութիւնը ապականող այլութեան ու հեղձուցիչ միջնորդութեան մէջ: Եւ քիչեր են անոնք, որ՝ անկեղծօրէն անկարող ոչ կ'ս զիմանալու՝ անիկ գոյու կ'ան կամ կը բաղձան ելլել՝ մարտը օղ ծծելու:

Չեն ի գար... Բայց ինչո՞ք պիտի գտնենք որ— Ինչո՞ք պիտի գտնենք սորկանայ ձեզի ու մեր խառնութիւն, երբ զուգ խղճի, մտածումն ու խոսքի ազատութիւնը ճանչնալու և յաղթելու չափ անպատճառաւորութեան մարտիւ Ինչո՞ք պիտի գտնեն իրենք զիրենք ենթարկել Յեղափոխութեան պատրուակին տակ զործադրող զազիր շահագործութեան, Ազատութեան անունով ստեղծուած ու յաւերժացուող արկաղայութեան: Ինչ էջեր է Տաճիկին լուծը, որ անոր տակէն իրենց վիզը քաշելով՝ գայն պիտի գնէին աւելի վատթար—գրովնու կամուր որ խառնապատիր—լուծին տակ «յեղափոխական» բռնաւորիկներու, որոնք ո՞չ մէկ կեղեքումն ու անարգութեան առջև կը վարանին, և ուրոնք, մէկ կիցի հարուածով, իրենց լուսնացած կայն ու կոյր ու միջկին կիրքերուն զոհ կուտան տարիներու չարաչար աշխատութիւններով ու տաժանքաւ զոհողութիւններով չնուած զործերն իսկ:

Չենք արդարայնք, ո՞չ ալ պատասխանատուութիւններ կը փնտռենք որոնք այլևս ճշդուցելու պէտք չունին արդէն: Մեր հանրային-յեղափոխական զմեռն իրականութեան է միայն զոր կը հաստատենք, անոր գիտակցութեան արկիւղէն: Եւ անոր զարմանին մեղու ապրանքի մտածողութեամբ:

Մարդիկ եղան որ այս կամ այն կուտակութեան հաշտն արդարայնք վարձակցին «յեղափոխական» քանդիլ ու կործանարար ճիւղերի իրականութիւնը: «Ան հաւար պէտք է զոհուի, լալն, հանրութեան օգտին»: Բայց չէ՞ք տեսներ, իմաստակներ, թէ մինչև հիմա իսկանդրիւնն է որ զմեռուցաւ, ու կը գտնուի կոր, անհասկն օգտին և ի նպատակ անոր գեղտաքարչ չանքներուն:

«Զիմուարական վիճակ է, լալն, զինուորական զրուժեան տակ ստեղծուած մոլորութիւն, և հետեւաբար աղ չարիքներն անխուսափելի են ու բնական»: Բայց ուր է մեր պատերազմը, ինչուստե՞ր, ո՞ւր է օրի զէն մեր անհրաժեշտ «զինուորականութիւնը»: Աւ չէ՞ք տեսներ թէ պաղաւնեարէն կ'ստեղծ, կը խառնէք կոր, անպատեթ միտաւ համար:

«Պատերազմ» ու «զինուորական զրուժութիւն» չի կայ, բայց միայն տաղադրուած թուղթի վրայ:

Նայելէք արտասահմանն ու տեսնեալ տարիներու մեր հանրային ու կուտակական գործունէութիւնը, թուղթի ու միտին այդ վիթխարի ստատուութիւնը: Եթէ ամբողջ այդ անխառնական գրականութիւնը միմիայն ամալ ղէճերու, անվերջ մտածութեան և իրերաքանց մեղեդիութեաններու փառնուած չըլլար, սա տարազիր ժողովուրդը քիչ մը բան սորված, վեհադոյն զազախներու բնականութեամբ, բարոյապէս սուկի զարգացած, բարձրացած պիտի ըլլար, և մենք, այս վայրկեանիս, զանալութեան պիտի չունենայինք: Տղտութեան, իսկ ու անաւոր Տղտութեան գործած չարիքներուն աւերակներու ըլլալու: Որովհետեւ ինչ է, վերջնապէս վերլուծումը մէջ նկատուած, որ տեղի կ'ունենայ այսօր մեր չարքն ու մեր աշխարհի տակ, եթէ ոչ՝ Տղտութեան գործած աւեր, ամբողջութեան անգիտակցութեան յառաջ բերած, նախատուրած ու յաւերժացուած ազգաքանդութիւն:

Բայց զուգ ո՞ւր էք երէկ, հիմա՞ մեր խելքը տեսն եկեր է, ինչո՞ք գուցէ ալ կը քանդուիք...

Հա՛, կը սպասէինք ստոր, այդ ահա՛

մարկեցուցիլ ըլլալ ենթադրուած ու սահմանուած առարկութեան:

Մենք ալ կը քանդէինք, Շա՛տ աղէկ: Մենք չենք պահանջեր որ ատկաւ վեհանքերէն ապացուցուի թո՛ղ այս վերջին ցնցումը մեզ խելքի բերած ըլլայ, ինչ վայր, մենք զմեզ չնախադրէինք «անվերջ» անոնք եղած ըլլալ չենք դաւանիր ու չենք ցանկար որ ուրիշներն ալ մեզ այդպէս ճանչնան: Մենք զմեզ զուրա չենք հաներ զործուած մեղանքումէն և ցուցադրել իրեն անպարտ ու արդարաւայլ է-անքներ:

Ասկայն, մենք պիտի ըսենք այս խոսքերը, ինչ որ ալ ըլլայ մեր անցեալին գործը, և յանձն առնելու իսկ գնով թէ քանդողներուն ամենէ անդուգն ու չարագործը եղած ըլլանք, մենք պիտի ըսենք այս խոսքերը, և զեռ առնեց կտուէն դալիքները, մենք պիտի ըսենք, պիտի կրկնենք, պիտի հռչակենք այս անտեսուած, այլ անհրաժեշտ ու բարեբար ճշմարտութիւնները, մինչև որ մեր հանրային-յեղափոխական կեանքին մէջ քանդագործութիւնը քանդուի և անոր փառակերտն վրայ բացուի փրկարար ու բաղձացուած չըմար ճշմարիտ Ազգայնութեան:

ՍՈՒՐԵՆ ՊՈԼԻՒԵՆՈՎ

ՍԱՅՍ - ԲԱՍԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ս.Ս. Կուսակցութեան Ակումբին
Իգմիր

Պատուական ընկերներ:

Թէպէտ քիչ մը ոչ, բայց մեր հոգւոյն և էութեան խորքէն ըզրող շաւար պ'ստանալանք մը կատարելու տխուր հարկին տակ կը գտնուինք, իմանալով թիւթիւրէն այն աղխարչ սո՛քի որուն զոհ պացեր են զոյգ մը իմանալուն կեանքեր իրենց պարտականութեանց կատարման միջոցին իսկ: Ընկերք՝ Գեղարք Բէշլու-եան և Պոլոս Հաղաճեան անողորմարար հնձուկեան այն ձեռքերէն, որ կուտած էին ազգային վերականգնումի այս չըմարն, նեցուկը ըլլալու սպիտակ վեհադոյն անձնատուրութեան օգտաշատ գործին: Այլ սակայն, աւա՛ղ, որ այդ սփոթարտ ձեռները վեր բարձրացնող և իրենց «Վալէն»ական ոխը փառարար գործադրող մարդիկ կերել աշուղս կրմունին իրենց պարտականութեանց կատարումը:

Ազգը իր ստուար մեծամասնութեամբ անչուտ ի օրին յաղաւթա պիտի յիշէ, և պատմութեան ալ պիտի նուիրագործէ Բէշլուեանի և Հաղաճեանի յաւիտեալ զոհաբերութեան և իր գաղափար և նողկանքը յայտնէ այն համարէն ու համաշխարհային համար, որ ի խնդիր Գրչի և Խոսքի ազատութեան իրենց հանած վայնաւունքներուն հակառակ, սհա աշուղս կը վերաբերուին այնպիսի հոգիներու հետ որ իրենց պէս չեն զգար և չեն ալ գործեր որուն ապացուցը սու ինչ չփրկարարութեամբ ասորձանակի այն հարուածները որոնք իրենց անչնայցման պատճառ իսկ եղան:

Այս իսկապէս տխուր ատկիւ հանգիւք տեղւոյն մեր Կուսակցութեան ըզրող իրաւունքներով ցուցեցեալ անտեսեցեալ ամենաշնորհ զգացումն և իմարդուն կանգնել տա-բարախտ զոհներուն բնասանկ պատմութեան ամենէն աւելի կարճուէն այդ վերաբերումն:

Սիրալիր բարեկերպ

Ի գիմաց Հ. Ս.Ս. Կուսակցութեան
Կիւմուք Ակումբին
1910 Օգոստ. 1
Կիւմուք

Իգմիրի Ներկայացուցիչ
F. BLACKLER